

ИФЛА-УНЕСКО МАНИФЕСТ ЗА ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ 2022¹

Слобода, благостање и напредак друштва и појединаца основне су људске вриједности. Оне се могу достићи само кроз способност добро информисаних грађана у остваривању њихових демократских права и активним учешћем у друштву. Конструктивно учешће и демократски развој зависе од задовољавајућег образовања, као и од слободног и неограниченог приступа знању, идејама, култури и информацијама.

Јавна библиотека, као локална капија знања, пружа основне услове за цјеложивотно учење, самостално доношење одлука и културни напредак појединаца и друштвених група. Она подржава здрава друштва знања кроз пружање приступа и омогућавање стварања и дијељења знања свих врста, укључујући научно и локално знање без комерцијалних, технолошких и законских ограничења.

У свакој нацији, посебно у свијету који се развија, библиотеке помажу да право на образовање и учествовање у друштвима знања као и у културном животу заједнице буду доступни што већем броју људи.

Овај манифест проглашава да организација УНЕСКО вјерује да су јавне библиотеке животно снага образовања, културе, инклузије и информисања те да су неопходни чиниоци за одрживи развој, као и за испуњење мировног и духовног благостања свих појединаца.

УНЕСКО позива државне и локалне владе да подрже јавне библиотеке и да се активно заузму за њихов развој.

Јавна библиотека

Јавна библиотека је локални центар информација који омогућава да све врсте знања и информација буду одмах на располагању корисницима. Она чини основну компоненту друштва знања, константно се прилагођавајући новим видовима комуникације како би пружила универзални приступ информацијама и омогућила смислену употребу истих за све

---

¹ <https://repository.ifla.org/handle/123456789/2228>

кориснике. Она обезбјеђује јавно доступан простор за стварање знања, дијелење и размјену информација и култура, као и промоцију грађанског ангажовања.

Библиотеке обликују заједницу, проактивно долазећи до нових корисника и уз ефективно слушање, подржавају дизајн услуга које одговарају локалним потребама и доприносе побољшању квалитета живота. Јавност има повјерење у своју библиотеку, а заузврат, дужност јавне библиотеке је да проактивно одржава своју заједницу информисаном и свјесном.

Услуге јавне библиотеке почивају на начелу једнаког приступа за све, без обзира на старосну доб, етничку припадност, род, религију, националност, језик, друштвени статус или било које друго обиљежје. Посебне услуге и грађа морају бити обезбијеђени за оне кориснике који из било ког разлога не могу користити редовне услуге и грађу, на примјер за припаднике језичких мањина, особе са инвалидитетом, оне који имају слабе ИТ вјештине, који су недовољно писмени или се налазе у болници или затвору.

Обавезно је да све старосне групе могу наћи грађу која одговара њиховим потребама. Збирке и услуге морају обухватати све врсте одговарајућих медија и модерне технологије, као и традиционалну грађу. Од темељног значаја је да су високог квалитета и да одговарају локалним потребама те да одражавају језичку и културолошку разноврсност заједнице. Грађа треба да одражава савремене трендове и еволуцију друштва, као и сјећање на протекла људска настојања и идеје.

Збирке и услуге не треба да подлијежу било каквом облику идеолошке, политичке или вјерске цензуре, као ни комерцијалним притисцима.

Задаци јавне библиотеке

Језгро услуга јавне библиотеке треба да чине сљедећи најважнији задаци који се односе на информације, описмењавање, образовање, инклузивност, учешће грађана и културу. Путем ових најважнијих задатака, јавне библиотеке доприносе одрживим циљевима развоја као и стварању праведнијег, хуманијег и одрживијег друштва.

- Омогућавање приступа широком спектру информација и идеја без цензуре, подржавајући формално и неформално образовање на свим нивоима као и цјеложивотно учење, а тиме и континуирану, добровољну и самосталну потрагу за знањем свим људима у свим њиховим фазама живота;

- Пружање прилике за лични креативни развој и подстицање маште, креативности, радозналости и емпатије;
- Стварање и јачање читалачких навика код дјецe од рођења до одраслог доба;
- Иницирање, подршка и учествовање у књижевним активностима и програмима како би се створиле вјештине читања и писања, као и олакшавање развоја медијске и информационе писмености те вјештина дигиталне писмености за људе свих старосних група, а све у духу опремања информисаног, демократског друштва;
- Пружање услуга заједници лично и путем дигиталне технологије, омогућавајући приступ информацијама, збиркама и програмима кад год је то могуће;
- Обезбјеђивање приступа информацијама о друштвеној заједници и могућностима за организовање заједнице за све грађане, у знак признања улоге библиотеке у самом језгру друштвеног ткива;
- Обезбјеђивање приступа научним сазнањима, као што су резултати истраживања и информације о здрављу које могу утицати на животе корисника, као и омогућавање учешћа у научном напретку;
- Пружање одговарајућих информационих услуга локалним предузећима, удружењима и групама људи сличних интересовања;
- Очување и приступ локалним и аутохтоним подацима, знању и наслијеђу (укључујући усмену традицију), стварајући окружење у ком локална заједница може активно учествовати у идентификовању грађе која треба да се сакупи, очува и дијели у складу са жељама заједнице;
- Његовање дијалога међу културама и фаворизовање културне разноликости;
- Промовисање очувања и приступа културном изражавању и наслијеђу, уважавање умјетности, отворен приступ научним сазнањима, истраживању и иновацијама приказаним у традиционалним медијима као и у дигитализованим и онима који су и креирани у дигиталном формату.

Финансирање, правни прописи и мреже

Приступ јавној библиотеци и њеним услугама у принципу треба да је бесплатан. За јавну библиотеку су одговорни локални и државни органи управе. Њен рад треба да се одвија на основу посебних и ажурираних

правних прописа у складу са међународним уговорима и споразумима. Финансирање треба да је на локалном и државном нивоу. Она треба бити суштински елемент сваке дугорочне стратегије у области културе, снабдијевања информацијама, описмењавања и образовања.

У дигитално доба, прописи заштите ауторских права и интелектуалног власништва морају обезбиједити јавним библиотекама могућност пружања приступа дигиталном садржају под разумним условима као што је то случај и са физичким ресурсима.

Да би се обезбиједила координација и сарадња библиотека на националном нивоу, прописи и стратешки планови, такође, морају дефинисати и промовисати националну библиотечку мрежу засновану на усвојеним стандардима услуга.

Мреже јавних библиотека морају бити организоване у сагласности са националним, регионалним, истраживачким и специјалним библиотекама, као и са библиотекама у основним и средњим школама и на универзитетима.

Свакодневни рад и управљање

Треба бити утврђена јасна политика која ће дефинисати циљеве, приоритете и услуге, у складу са потребама локалне заједнице. Локално знање и укљученост заједнице су драгоцјени у овом процесу и локална заједница треба учествовати у доношењу одлука.

Јавну библиотеку треба ефикасно организовати и одржавати професионалне стандарде рада.

Услуге обавезно требају бити физички и дигитално доступне сваком члану заједнице. То захтијева добру локацију и опремљеност зграде, одговарајуће просторије за читање и учење као и одговарајућу технологију, те одговарајуће радно вријеме у складу са потребама корисника. То се подједнако односи и на теренске услуге за оне који не могу да посјеђују библиотеку.

Библиотечке услуге треба прилагодити различитим потребама заједнице у руралним и градским подручјима као и потребама маргинализованих група, корисника са посебним потребама, вишејезичним корисницима, те аутохтоним припадницима унутар заједнице.

Библиотекар је активни посредник између корисника и извора информација, како дигиталних тако и традиционалних. Довољан број људских и материјалних ресурса као и професионално и континуирано

образовање библиотекара, да би се испунили изазови садашњости и будућности, неизоставни су за пружање адекватне услуге. Руководство треба консултовати библиотечке стручњаке о квантитативној и квалитативној дефиницији задовољавајућих ресурса.

Образовни и проширени програми образовања корисника неопходни су како би они имали користи од свих извора.

Фокус тренутних истраживања треба бити на процјени утицаја библиотеке и прикупљању података како би се званичницима приказале друштвене користи библиотеке. Статистичке податке треба прикупљати дугорочно, будући да се користи библиотека у друштву често виде у наредним генерацијама.

Партнерство

Успостављање партнерских односа је кључно за библиотеке како би досегле широк и разнолик круг корисника. Сарадња са релевантним партнерима – на примјер, групе корисника, школе, невладине организације, библиотечка удружења, предузећа и стручњаци на локалном, регионалном, националном као и интернационалном нивоу – мора бити осигурана.

Примјена Манифеста

Позивају се званичници на државним и локалним нивоима, као и шира библиотечка заједница, у цијелом свијету, да примијене начела из овог манифеста.

Одобрено од стране Управног одбора ИФЛА-е.
18. јул 2022.

*Превела, исјред Друштва библиотекара
Републике Српске, Невенка Јовичић*